

Film

polanski skolimowski Godard richardson
 polanski skolimowski Godard richardson

hawks kazan anderson cassavetes malle
 hawks kazan anderson cassavetes malle

wajda hitchcock huston rossellini fellini
 wajda hitchcock huston rossellini fellini

kurosawa losey welles kubrick reed ray
 kurosawa losey welles kubrick reed ray

de sica ford visconti wyley renoir trnka
 de sica ford visconti wyley renoir trnka

bunuel ~~sewca~~ ~~sonfles~~ resnais
 bunuel ~~sewca~~ ~~sonfles~~ resnais

antonioni ~~sinerastri~~ bergman
 antonioni ~~sinerastri~~ bergman

varaton

30

wonatan

scena

FİLİMLERİ DEĞERLENDİRMEK

«Benim romanlarımı rahatsızs bir iskemlede oturarak okumalısınız» diyor bir yazısında **Virginia Woolf**. Ünlü müzik eleştirmeni **Boris de Schloezer** de, «Bach'ın Müziğine Giriş» adını taşıyan büyük eserinde dinleyicinin konser salonunda rahat bir koltuğa gömülerek müzik seslerinin kendisini bir ninni gibi okşamasından hoşlanmasının «müzik eserini anlamak»la hiç bir ilgisi bulunmadığını söylüyor. Dinleyici, seyirci veya okur, bir sanat eserini anlamak istiyorsa, o eserin yapısına «aktif» bir biçimde katılmalıdır. Karşılıklı bir ilişkidir sanat eseriyle onu izleyenin ilişkisi. İki tarafın da katkısını gerektirir. Nasıl bir sanat eserini değerli kılan onun dünya ile köklü bir hesaplaşmaya girmesi ise, izleyicinin eylemini değerli kılan da onun sanat eseriyle hesaplaşabilmesidir.

Sinematek'te altı yıldan beri yüzlerce film gösterdik. Ülkemizin sinemasever seyircisi **Sinematek** dışında da bir çok değerli film izledi. Sinema sanatının en önemli klâsiklerinin gösterilmediği bir ülkede görülen filimlerin gereğince değerlendirilmesini beklemek elbette insafsızlık olur. Ama kanımızca **Sinematek** seyircisi artık bu temel eserlerin çoğunu görmüş durumdadır. Bu filimleri seyretmiş olmanın getirdiği bir birikime sahiptir. Bundan böyle gösterilen filimlerden tad alabilmesi, **Sinematek** gösterilerini daha derin bir ilgiyle izleyebilmesi ancak bu birikimden hareket ederek «filimleri aktif bir biçimde değerlendirmesine» bağlıdır. Artık sinematek seyircisi için önemli olan «adını duyduğu ama göremediği bir filmi görmek» değil, «gösterilen film hangisi olursa olsun onu gereğince değerlendirebilmek, başka eserlerle karşılaştırabilmek, dünya sinema sanatı içindeki yerine oturabilmesi, yönetmenin öbür eserleri yanındaki anlamını kavrayabilmek ve hepsinden önemlisi ülkemiz için yorumunu yapabilmek»tir. Filimler bu yüzden **Sinematek**'lerde bir çok kereler gösterilir, gösterilmelidir.

Özellikle **Türk Sinematek**'i gibi işin başında bulunan bir ülkenin kurumu, görülmeyen filimlere programlarında yer vermeye daha çok dikkat edecektir. Ama gene de b

özel durumun **Sinematek** seyircisini yanlış bir kaniya itmesini önlemek görevimizdir. **Sinematek** lerin «Birinci Vizyon» filimleri gösteren birer sinema salonu olmadıklarını sık sık hatırlatmak zorundayız. **Sinematek** ler, izlemenin yanısıra değerlendirme, eleştirme, yaygınlama, karşılaştırma ve sonuçlara ulaşma olanağı yaratan ortamlardır. Bu yüzden sinemanın gerçek okullarıdır **Sinematek** ler.

İşte Ağustos ayı programının ana çizgileri yukardaki düşüncelerden doğmuştur. Son yirmi yıldan bu yana ticari sinemalarda ya da **Sinematek** 'te gösterilen ünlü filimleri belirli bir seçim temelinden hareketle bir araya getirdik. Bu temel şudur: «İlkinci dünya savaşından sonra evrensel sinema sanatını büyük ölçüde etkileyen yönetmenlerden birer örneği toplu bir biçimde sunmak». Çok genç üyelerimizin ve sinema sanatına yeni ilgi duymaya başlayanların dışında bir çok üyemiz programdaki filimleri daha önce görmüş olsalar gerektir. Ancak bu türden panoramik bir gösterinin onlar için de son derece ilginç değerlendirme olanakları getireceğine inanıyoruz. Programda filimleri yer alan yönetmenlerin seçimi elbette kolay olmamıştır. Daha değişik seçimler belki yapılabilirdi. Ancak hep bildiğiniz gibi nesnel kalmaya, hem de eldeki olanakları en iyi biçimde değerlendirmeye çalıştık.

Gösterilerden bir bölümünü sinema yazarlarımız sunacak, gösterilen filmin yönetmeni ve o eser hakkında açıklayıcı bilgiler vererek değerlendirmeye yardımcı olacaklardır. Ama gene de bu konuda en büyük çaba payı size düşmektedir. Filimle doğrudan doğruya karşılaşanlara.

GECE

LA NOTTE. Yönetmen / Michelangelo Antonioni. Konu, senaryo ve konuşmalar / M. Antonioni, Enno Flaiano. Tonino Guerra. Görüntü Yönetmeni / Gianni di Venanzo. Dekor / Piero Zuffi. Müzik / Giorgio Gaslini. Yönetmen Yardımcısı / Franco Indovina. Alberto Pecosco. Oynayanlar / Jeanne Moreau (Lidia), Marcello Mastroianni (Giovanni), Monica Vitti (Valentina), Bernhard Wicki (Tommaso), Rosy Mazzacurati, Maria Pia Luzzi. Yapım yönetmeni / Paolo Frasca. Yapım / Nepi Film - Sofitedip - Silver Film. Yapım yeri ve yılı/İtalya 1960. Türkçe altyazılı.

«Gece», Milano'da bir öğleden sonra başlayıp ertesi sabahın dördünde biten bir yaşam kesitidir. Giovanni Pontano adlı ünlü bir roman yazarı ile karısı Lidia'nın ölüm döşegindeki dostları Tommaso'yu son derece modern bir hastanede ziyarete gidishlerini izleriz önce. Lidia evliliğinden mutlu değildir. Kocasıyla bağları her geçen gün biraz daha gevşemektedir. Bu yüzden modern hastanede bir dostun ölümüne gidişi, ona yüksek burjuva çevrelerindeki yaşamlarında duyduğu yalnızlığı, kopmuşluğu, iki yüzlü, sahte ilişkilerin getirdiği anlamsızlığı, daha belirgin bir şekilde duyurur. Dışarıya zorlukla çıkar. Kocasına, yeni romanının piyasaya çıkışı dolayısıyla düzenlenen toplantıya kadar eşlik eder. Sonra sıkılarak tek başına şehrin sokaklarını rastgele dolaşır. Umut dolu çocukluğunun geçtiği kenar mahallelerden birine gelir. Saat akşamı bulurken eve döner. Sorununa çözüm yolu aramak gereklidir. Giovanni'yi seks yönünden etkilemek ister, sonuç alamaz... Geceyi kocasıyla, davet edildikleri zengin bir iş adamının partisinde geçirmek zorundadır. Burada iyice birbirlerinden kopacaklar, kendilerini tam bir anlamsızlığın içinde bulacaklardır. Lidia yalnız başına bahçede dolaşır durur, Giovanni ise sahte dostların sohbetlerinden sıyrılıp, ev sahibinin gürlütden hoşlanmayıp tek başına oyalanan güzel kızı Valentina ile ilgilenir. Bu ilişkiyi sezen Lidia iyice çöker. Kendisini genç

bir çapkının arabasına atarak bir çeşit misillemeye girişmek ister. Ama bunun anlamsızlığını kolay farkedip partiye döner. Karı-koca sabaha karşı yaşamlarının anlamını, muhasebesini yapmaya çalışırlar. Lidia, Giovanni'yi etkilemeye çalışır. Onun kendisine yıllar önce yazdığı bir aşk mektubu-bunu okur. Giovanni bu mektubu hatırlayamayacak kaadr değişmiştir. Ama çöküşünün farkında olduğu aşklarını yeniden diriltmek için son bir denemeye girişmekten de kendini alakoyamaz. Antonioni filmi burada bitirmekte, sonuca «Serüven - L'Avventura» ile başlayan üçlemesinin (trilogie) son filmi olan «Batan Güneş — L'Eclisse» te gitmektedir... «Gece» ile Antonioni teknolojinin, uygarlık gelişmesinin günümüz insanının sorunlarını çözmeye yerine daha da arttırdığını söylemekte, modernliğin, rahatlığın insan-cil duyguları yıktığını, parça parça ettiğini ve insanı bütünüyle boşluğa, anlamsızlığa sürüklediğini, insanın bu boşluğunun doldurulmasının günümüz burjuvazisinin koşulları içinde ne denli güç olduğunu ortaya koymaktadır... «Serüven» de mutluluk kaybolmuştur, ama umut vardır. «Gece» de kaybolan mutluluk bulunmuş değildir, umut azdır. «Batan Güneş» te klasik anlamdaki mutluluğun bulunamayacağı kesinleşecektir. İnsanlar çok değişmiştir. Umut artık yoktur... «Gece» Antonioni'nin bu üçlemesinin olgun, başarılı bir filmidir. Görüntüler, mi-zansen ve yönetim tek kelimeyle nefistir. Oduka somut imgelere yer verilmiştir. Film, kameranın bir gökdelenin tepesinden aşağı inişiyile başlar (İleri uygarlık ve insanlığın çöküşü). Modern hastanede bir dostun, yakın bir arkadaşın ölümü de apaçık bir simgedir... Lidia'nın parti verilen bahçede dolaşırken rastladığı donuk yüzlü hayvan heykelleri de az anlamlı değildir... Antonioni, batı burjuvazisinin eleştirisini yaparken «bi-rey» in kurtuluşsuzluğunu koymakta, bu yönden, bir yere kadar, sınıfsal çöküşünün farkında olarak yerini terkeden Visconti'nin Leopar'ını anımsatmaktadır. N. C.

TUTKU

OSSESSIONE Yönetmen / Luchino Visconti. Senaryo / James Cain'in «Postacı Kapıyı İki Kere Çalar» romanından uyarlayanlar / M. Alicata, Antonio Pietrangeli, G. Puccini, Giuseppe de Santis, Luchino Visconti. Görüntü Yönetmeni / Aldo Tonti, D. Scala. Dekor / G. Franzi. Müzik / G. Rosati. Oynayanlar / Massimo Girotti, Clara Calamai, Juan De Landa, Elio Marcuzzo. Yapım / I.C.I. Yapım yeri ve yılı/İtalya 1942. Süresi/112 dakika. İtalyanca.

Ossessione, cinsel tutkunun yıkıcı gücünü anlatan bir filmidir. Yol üstü hanlarından birine bir gün bir adam gelir, işçi olarak kaydolur, birkaç gün burada kalır ve hancının karısına tutulur. Bu tutkusu karşılık görür ve ikisi birlikte kaçmaya karar verirler. Fakat yarım saat yolculuktan sonra kadın geri döner ve adam tek başına yoluna devam eder. Birkaç hafta sonra hancıyla karısı yakın kasabalardan birinde gene adama rastlarlar. Hancı hiçbir şeyden habersiz, adama onlarla birlikte tekrar geri dönmesi için ısrar eder. Dönüş sırasında iki sevgili özellikle kadının kıskırtması sonucu yaşlı hancıyı öldürüp kaza süsü verirler. Biraz huzursuz, birlikte işletmeye karar verdikleri hana yerleşirler. Karşılıklı olarak duydukları güvensizlik ve rahatsızlık duygusu gittikçe büyümektedir. Kadın, kocasına ait hayat sigortasının parasını alır. Genç adam ise, kadının para hırsını tatmin için bu kez kendini kullandığı duygusuna kapılır. Öc almak için de bir başka kızla ilişki kurar. Ama polis tarafından arandığını öğrenince kaçır. Yakalanma korkusu sevgilileri yeniden bir araya getirir. Tutuklanmamak için yeniden kaçarlar. Kadın kazada ölür.

Visconti, sinema serüvenine ünlü İtalyan romancısı Verga'nın bir uyarlaması ile başlamak istemişti. Ancak faşist İtalyan sansürü buna izin vermedi. Sonunda yönetmen bir Amerikan romancısının, James Cain'in polisiye eserini perdeye uygulamak zorunda kaldı. Romanın asıl adı «Postacı Kapıyı İki Kez Çalar»dır. Ancak Visconti bu basit ro-

mandan çok özgür bir biçimde yararlandı. Ve ortaya çıkan film yenigerçekçiliğin ilk büyük filmi oldu. Fuhuş ve yoksulluk sahneleri dolayısıyla faşist sansürün büyük saldırılarına hedef oldu. Filim bir ara yasaklandıysa da söylentiye göre Duce'nin bizzat kendisinin emriyle serbest bırakıldı.

SOKAK KIZI SUSANNA

SUSANA, DEMONIO Y CARNE. Yönetmen / Luis Bunuel. Senaryo / Manuel Reach'i den uyarlayan Jaime Salvador. Görüntü Yönetmeni / Jose Ortiz Ramos. Müzik / Paul Lavista. Oynayanlar / Rosita Quintana, Fernando Soler, Victor Manuel Mendoza. Yapım yeri ve yılı / Meksika 1950.

Susana, densiz güzel bir yosmanın, bir burşuva ailesine girişinin sebep olduğunu kargaşalığı yansıtır. Bunuel, bu olayı inceden inceye tadını çıkararak çıkararak işler. Film, kilisede kötü niyetli bir kişiyle başlar ve biter. İslahhanein sıçanlar ve yarasaarla dolu hücrelerine atılmış olan Susana, parmaklıkları pencereden süzülen ay ışığının yere düşürdüğü haçı farkedene kadar çaresizlik içinde kıvrılır. Kendini pencereye atıp da «Hey âdil Tanrım, bir mucize göster, beni kurtar» diye dua eder etmez parmaklıklar elinde kalır, kendini dışarda fırtınalı gecenin ortasında bulur. Çiftliğe vardığında gözü yaşlı, ıslak, ezik, çamur içinde bir merhamet objesidir; ve aile bu oltayı yutar' (L'Age d'Or, Olvidados, Viridiana ve diğer filmlerinde Bunuel'in geleneksel merhamet objelerine, körlere karşı duyduğu nefret, hatırlanmalı). Bir kâse çorbayla beslenip, yağlı hizmetçi Feliza'dan anaca bakım gören Susana, Feliza odadan çıkana kadar rahat durur. O çıkar çıkmaz omuzuna konan şalı savurduğu gibi bembeyaz yatak çarşaflarının arasında kendinden geçerek kerkinmeye başlar. Ertesi gün evin anası onun «ne de masum, ne de uysal» olduğunu söylerken, Susana üzerinde terü taze bir emprime elbise, elinde yumurta sepeti, uslu uslu gelir, ambara doğru salınır. Orada yavaşça Jesus'u bir arzu deliliğine sürükleyecektir.

Susana çiftlikteki sakin düzene eni konu kas-

tetmiştir. Evin erkeklerine her srtnşnde elbiselerini sıyrarak omuzunu oynatışı **Bunuel**'in ince buluşlarındadır. Film boyunca bu hareketin defalarca tekrar edilmesi ona alışılmış cilve niteliğini aşan bir anlam verir. **Susana** dişiliğini ortaya koymakta ve çıplak omuzları gururlu bir isyan bayrağı gibi dalgalanmaktadır. **Jesus** ve genç **Alberto** (evin oğlu) kendi yollarında bu çağrıya uyarlar. **Jesus** en kestirme yoldan onu samanlığı atar. **Alberto** ise kitaplığını düzeltirken, merdiven devrince, kendisine yardım eden kızla acemice ve hırsla kucaklaşmaya kalkışır. Ama, her ikisi de kurallarla kısıtlanmışlardır. **Alberto** babasından, **Jesus** da efendisinden korkar. Talihsiz **Jesus** çiftlikten kovulurken, **Alberto** da penceresini kuşatan parmaklıklardan özlemle dışarıya bakabilir.

Susana, alaşağı edilecek kuralın ta kendisi olan ve yüzden de savunma yetenekleri en geniş olan **başa Guadelupe** ile zafere ulaşmak üzeredir. **Guadelupe** iyice gevşeyince, kadınlar orman kurallarına baş vururlar: evin hanımı kırbacı kapıldığı gibi sadistic bir hazla aşifteyi dövmeye koyulur. **Susana** da eline geçirdiği orakla yuvasını korumak üzere son hamlesini yapan dişinin üzerine saldırır. **Guadelupe**'un gittikçe artan iç çalkantısı her iki kadınla ilişkisi çerçevesinde ustalıkla işlenmiştir. Uslu uslu dolanıp duran **Susana**'yı babaca bir tasviple süzen **Guadelupe**, birden karısını hırsla öpmeye yeltenir. Bu ani çıkış her ikisini de çok şaşırtır. **Guadelupe** «Hava çok sıcak» diye özür dileme yollarından ve bir taraftan da şakasıyla yelpazelenir. Silâh dolabının önüne çömelip, camları okşar gibi ovan **Susana**'ya tasalı bir hazla gözlerini diker, sonra karısına kızın daha kapalı elbiseler giymesi gerektiğini söyler. Kızın yere düşürdüğü mendilin kokusunu derin derin içine çekerken, karısının mendil hakkında kendisini masum masum sorguya çekişinde hırçın bir anlamazlık gösterir. Ve sonuçta, bir yandan aşklarının ayan beyan olmasını göze alarak **Susana**'yı kucaklarken, öbür yandan da **Su-**

sana'dan onu terk etmesini ister. Olanlardan hem haz duymuş hem de ürkmüş olduğundan köşesinin güvenini aramışçasına, başı elleri arasında, yorgun koltuğuna çöker, kalır.

Filmdeki güçlü parodi unsuru, özel Meksika durumlarını gülnc uzantılara götürür. Özellikle **Susana**'nın küçük penceresinden sızan ışığın bir işaret feneri gibi avluya döküldüğü, baba ve oğlun kendi pencerelerinden yiyecekmiş gibi gözlerini diktikleri, **Jesus**'un dışarının karanlığında bir ağacın ardına gizlendiği sahnelerde. Budanmış kopyalarda bile, (**Susananın** şevhette yumurta akını bacaklarından aşağı sızdırdığı sahne) derine işleyen erotik bir çarpıcılık var. Önüne geçilmez cinsel itlim, **Susana**'da **Bunuel**'in öbür filimlerinden daha soyunuk, daha utanmazcasına tekrar beliyor.

Yeni Sinema 1

BİR TADIM BAL

A TASTE OF HONEY. Yönetmen / Tony Richardson. Senaryo / Shelagh Delaney'in romanından Tony Richardson ve Shelagh Delaney. Görüntü Yönetmeni / Walter Lassally. Müzik / John Addison. Oynayanlar / Rita Tushingham, Murray Melvin, Dora Bryan, Paul Danquah. Yapım / Woodfall. Yapım yeri ve yılı / İngiltere 1962. Süresi / 100 dakika.

1930 yıllarında İngiltere'de, **John Grierson**'un **Flaherty** ve Sovyet belge filmcilerinden etkilenecek **Paul Rotha** ile birlikte başlattığı «İngiliz Belge Filimleri Hareketi», denebilir ki sinema tarihinin en sağlam gerçekçi okullarından biri olmuştur. **Rotha** ile **Road** ve **Griffith**'in birlikte geliştirdikleri Belge filmleri kuramı da bu sağlamlığın bir başka kanıtıdır. İngiliz belge filmciliğinin en önemli özelliği hiç bir zaman işi kalıplara dökmek, görüntü cambazlıkları ile vakit harcamamak ve önyargılarla hareket etmemek tarzında özetlenebilir. Öbür yandan İngiliz sanatının geleneksel nesneliliği, bu yönetmenlerde, tutucu bir sömürge imparatorluğunun yapısını korumak için gizli bir araç gibi kul-

lanılmamış, tersine bugünkü İngiliz sinemacılarının devrimci olmasa bile eleştirci çabalarına zengin bir kaynak hazırlamıştır. Sonraki yıllarda Rank Production'un Hollywood özentsi eli-yüzü düzgün filimlerinin ve tadı kaçmaya başlayan Ealing komedileriyle Shakespeare uyarlamalarının takılıp kaldıkları çıkmaz İngiliz sinemasını bir yıkıntının eşitiğine getirip bıraktı. 1956 yılında «National Film Theater» da ilk programlarını seyirciye sunan «Özgür Sinema / Free Cinema» cılar işte bu durgunluğa, yozlaşmaya karşı cesur bir çıkışın temsilcileri oldular. Anderson, Reisz, Fletcher, Richardson, Lassally gibi genç sanatçıların eserlerinden kurulu bu programdaki filimler bir bakıma İngiliz Belge Filmleri Okulu'nun unutulmuş geleneğine Osborne'la başlayan «Öfkeli» tavrın toplumsal eleştirisini de katarak yepyeni bir canlılık getirdi. Özgür Sinema Okulu'nun bütün filimleri İngiliz toplumunun değişmez kat - ayrıcalıklarına, geleneksel töre değerlerine, Malikâne edebiyatına, halktan uzak çevrelerin yaşantı gevezeliklerine karşı, çağdaş sert bir gerçekçi tavrı ortaya koyuyordu.

Bu akımın önemli filimlerinden biri olan **Bir Tadım Bal**, işte bu bağlam içinde kavranmalıdır. Filmin üç başarılı oyuncusu var: **Rita Tushingham**, **Murray Melvin** ve kirli suları, çilgin denizleri, bakımsız voksul evleri, sokakları dolduran çocukları, sisli, yağmurlu görüntüleri, boşucu havası ile **Manchester** kenti. Manchesterli bir genç kızın **Shelagh Delaney**'in hırçın hayalgücünden doğan bu kişiler bir buçuk saat boyunca isyancı saçlarıyla **Richardson**'un gri görüntülerini çizip duruyorlar. Öyle ki Emek sinemasının rahata alışkın seyircileri sesin bozukluğundan, görüntülerin bulanıklığından ne yapacaklarını şaşırıyorlar. Bir çoğu da çıkıp gitti. İngiliz toplumunun, kara gemicilerin, Helen'in jigolo kocasının yalnızlığa terkettiği her kuşakta tekrarlanan ezik alın yazılarıyla başbaşa bıraktığı bu üç «outsider» ı seyirciler de yalnız bırakıyor.

Hiç te ünlü olmayan üç oyuncunun baş rolleri oynaması, filme, yukarda sözünü ettiğim

belge filmi özelliğini rahatlıkla getiriyor. Öbür yandan senaryoya kaynak olan piyesin sıkı ve hızlı örgüsü dramatik yapıyı güçlendiriyor. Filmin tek eleştirilebilir yanı ra oyunun bu özelliği ile ilgili: Her ne kadar **Richardson** bir çeşit populisme'e düşmekten dikkatle kaçınmışsa da bu kaygı sonunda filmi üç kişinin psikolojik ilişkilerinin dar çerçevesi içinde bırakmış. Bu yüzden bütün **Özgür Sinemacılar** gibi **Richardson** da saptamakla yetiniyor. Eleştiriyor ama devrimci değil. Konu bir çeşit alın yazısı gibi geliyor. Oyunun sonu önceden belli: Kızın yaşantısı, anasınınkini tekrarlamaktan öteye gitmeyecek. Ve İngiltere'deki yeni adları ile bir «thomophile» olan homoseksüel genç, genç kızın bu alinyazısına katlanmasını sağlayacak, onun isyanını yatıştırarak bir «müsekkin» den başka bir şey değil.

Bu özelliği bir yana bırakılırsa **Bir Tadım Bal**, hem **Richardson**'un, hem de çağdaş İngiliz sinemasının önemli filimlerinden biridir.

Onat Kutlar
Yeni Sinema 2

BAHARDA HÜCUM

CHEYENNE AUTUMN. Yönetmen / **John Ford.** Senaryo / **Mari Sandoz**'un romanından **James R. Webb.** Görüntü Yönetmeni / **William Clothier.** Müzik / **Alex North.** İkinci ekip yönetmeni / **Ray Kellogg.** Dekor / **Richard Day, Darrell Silvera.** Kurgu / **Otho Lovering.** Oynayanlar / **Richard Widmark** (Yzb. **Thomas Archer**), **Carroll Baker** (**Deborah Wright**), **James Stewart** (**Wyatt Earp**), **Edward G. Robinson** (İçişleri Bakanı **Carl Schurz**), **Karl Malden** (Yzb. **Wessels**), **Sal Mineo** (**Red Shirt**), **Dolores Del Rio** (İspanyol kadını, **Dull Knife**'in karısı), **Arthur Kennedy** (**Doc Holliday**), **Patrick Wayne** (Üsteğmen **Scott**), **Elisabeth Allen** (Guinevere Plantagenet), **John Carradine** (Bnb. **Jeff Blair**), **Victor Jory** (**Tall Tree**), **Mike Mazurki** (Çavuş **Stanislas Wichowsky**), **George O'Brien** (Bnb. **Braden**), **Sean McClory** (**Dr. O'Carberry**), **Judson Pratt** (**Bld. Bşk. «Dog» Kelly**) v.s. Yapım / **John Ford Bernard**

Smith Prod. Yapımcı/Bernard Smith (WB).
Yapım yeri ve yılı / ABD 1964. Türkçe alt-
yazılı.

WESTERNE'NE AĞIT

Western filmlerinin romantik üstadı John Ford ile bu yıl ikinci kere karşılaşyoruz... Sinema sanatı yeni anlatım biçimleri bulma çabasıyla sürekli değişimlere uğrarken Ford, «babadan kalma» sinema diliyle ayrılmaz bir parçası haline geldiği Amerika'nın ünlü «Wild West - Vahşi Batı» sını hâlâ tatlı tatlı anlatılmakta John Ford, yirmi yıl önceki bir «My Darling Clementine / Kanun Harici» filminde ne ise iki ay önce gördüğümüz «Kahramanın Sonu» filminde de oydu... «Baharda Hücum» da depdeğişik bir Ford ile karşılaşmamızın imkânsızlığını söylemek gereksiz herhalde... Ford, kamera cambazlıklarına yer vermeyen, Western filmlerinin klâsik görüntülerini geniş perde düzeni içinde ustalıkla kullanan sade sinema diliyle bu kez Cheyenne adlı kızilderili boyurunun anayurda dönüş göçünü anlatıyor.

Kızilderili boyu verimli topraklarından alınmış, bir çölde yaşamağa zorunlu bırakılmıştır.

Açlıktan ve hastalıktan kırılan kızilderililer, kendilerine verilen sözün tutulmadığını görünce silâhlarını barışta sakladıkları yerlerden çıkarıp toplama kampını terkederler. Kızilderililerin anayurda dönüş göçleri sırasında geçirdikleri uzun yolculuk, kızilderili - beyaz savaşının gerçek yüzünü ortaya koyar. Ford, kızilderilileri bugüne dek hep «Vahşi Batı» destanının bütünü içinde en az kovboyları kadar severek ele almış onları uydurma kahramanlıklarında tanıttığı gibi elikanlı vahşiler olarak işlememiştir. Pembe gerçekçi Ford, kızilderili - beyaz savaşını «Vahşi Batı» insanının dış etkilerle doğan, kendi aralarında bir çekişme olarak görmüş; her iki tarafa yerleştiği değişmez kahraman tipleriyle aralarını bulmağa çalışmıştır. «Baharda Hücum» da bir avuç kızilderilinin insanca yaşamak için giriştikleri yolculuğun çıkarıcı çevrelerce nasıl halk oyununa bir katliâm hareketi, bir iç savaş şeklinde tanıtıldığını Ford mizahçı bir tutumla belirtmekte,

vahşiliği beyaz insanın üzerine yığmakta, sonra da kalkıp işi olumlu tipleriyle bir güzel tatlıya bağlamaktadır. Ford'un dünyasını sevip benimsememiş, giderek dürüstlüğünden şüpheye düşmüş olsak, yapıtları üstüne değer yargılarımız çok daha başka biçim alırdı. Ford'un bir destan havası içinde derleyip toparladığı olaylar ağır bir tempoda geliyor. İşlediği hikâye gerilim unsurundan dolayısıyla sürükleyicilikten yoksun olmasına rağmen Ford'un elinde Western filmlerinin o kendine özgü sevimliliğine, içtenliğine hemen kavuşmakta... Buna bir diyeceğimiz yok! Bizi düşündürdüğüne, Western türü Ford'un egemenliğinde kırık yıldır belirli bir çizgide geliştirdiği, belirli kalıpları içinde dondu kaldı. Bu türe heveslenen yeni sinemacı kuşaklarının yok psikolojik, yok sosyolojik Western diye giriştikleri denemeler, henüz «geleneksel»i yıkacak güçte değil... Bir Raoul Walsh, bir William Wellman artık yok...

Howard Hawks da Ford gibi yaşlanmış yolculuğu, üste malzeme sıkıntısı çekiyor... Oyuncular ise canlandırdıkları kahramanlarla birlikte aşındılar, eskidiler... Bir yerde Western'in soysuzlaşma olayı var... Avrupa malı Western'ler gerçeklerinden daha çok ilgi görüyor.

Günümüz insanı gerçek Western'e uzaklaşmış, yabancılaşmış... Ford'un birey üstüne yücelik türküsü, yeni bir aşama içinde biçimlenmedikçe Western'in geleceğinden umudu kesmek gerek... İnsanlık serüveninin kendi yurdunda soylu oluşumlara yöneldiği bir dönemde Western, birşeyin yeni destanını kavrayabilirse sürekliliğe kavuşur gibi geliyor...

Tanju Akerson

Yeni Sinema 2

EL DORADO

ELDORADO. Yönetmen / Howard Hawks. Yönetmen yardımcısı / Andrew J. Durkus. Senaryo/Leigh Brackett. Harry Brown'un The Stars in their Courses adlı romanından. Görüntü yönetmeni / Harold Rosson (Technicolor). Özel görüntü etkileri / Paul K. Lerpae.

Kurgu / John Woodcock. Sanat Yönetmeni / Hal Pereira, Carl Anderson. Dekor / Robert Benton, Ray Moyer. Müzik / Nelson Riddle. Şarkı / Nelson Riddle, John Gabriel. Söylenen / George Alexander ve Mellowmen topluluğu. Giysiler / Edith Head. Ses / John Carter, Charles Grenzbach. Oynayanlar / John Wayne (Cole Thornton), Robert Mitchum (J. P. Harrah), James Caan (Alan Bourdillon Traherne), Charlene Holt (Maudie), Michele Carey (Joey Mac Donald), Arthur Hunnicutt (Bull Harris), R. G. Armstrong (Kevin Mac Donald), Edward Asner (Bart Jason), Paul Fix (Doc Miller) v.s. Yapım / Paramount / Laurell. Yapımcı / Howard Hawks. Yapım Yönetmeni / John Coonan. Yapım yeri ve yılı / ABD 1966. Türkçe altyazılı.

Tipik bir kovboy kasabası karşımızdaki. Teksas'ın Eldorado'su. Olaylar gerçek, abartılmamış olaylar. Yasa dışı toprak mülkiyeti ve bunun silâh gücüyle, politik güçle meşrulaştırılmaya çalışılması. Kişiler gerçek, yaşayan, ayakları yerde kişiler. Hırslı, gözünü para ve mülk bürümüş, aslında korkak ama madrabaz ve üç kâğıtçı yasa-dışılar. Bunlarla boğuşması gereken ama ayaşlığından vakit bulamayan topal, göbeği yağ bağlamış, oysa gözüpek, yılmaz bir şerif. Ne pahasına olursa olsun arkadaşını yalnız bırakmayan ve kötülere karşı onunla birlik olan eski güvenilir bir dost. Şerifin genç, delişmen, atak yardımcıları ve bu gerçek adamlara moral veren sıradan, gerçek, duygulu kadınlar. Nihayet karşı yanın parayla kiraladığı katiller... iyilik - kötülük, dostluk - çıkar, aşk - kadın, görev - silâh karşıtlıklarının buruk bir tad kazandırdığı, **Hawks** mizahıyla süslenmiş, ince ruhlu, klâsik bir western «**Eldorado**»... **Howard Hawks** 1959'da çevirdiği «**Rio Bravo**»'yu yeniden, tazeleyerek karşımıza çıkarırken günümüzün ayakları havada, sahte, yapay kovboy filimlerini ve kahramanlarını da doğruya, gerçekliğe, sadeliğe çağırması oluyor. Bu soylu tavriyla «**Eldorado**» durgun ritmini unutturmasını biliyor; zevkli saygı duyulacak bir yapıt oluyor.

N. C.

HIRSIZ

LE VOLEUR. Yönetmen / Louis Malle. Senaryo / George Darien'in romanından uyarlayan Jean-Claude Carriere ve Louis Malle. Konuşmalar / Daniel Boulanger. Görüntü Yönetmeni / Henri Decae. Dekor / Jacques Saulnier. Oynayanlar / Jean-Paul Belmondo (Georgas Randal), Genevieve Bujold (Charlotte), Marie Dubois (Genevieve), Julien Guiomar (La Margelle), Françoise Fabian (Ida), Bernadette Lafont (Marguerite), Marlene Jobert (Brousaille), Martine Sarcey (Renée), Paul Le Person (Roger La Honte), Christian Lude (Randal Amca), Roger Crouzet (Mouratet), Charles Denner (Canonnie). Yapım / Nouvelles Editions de Films — Les Productions Artistes Associés (Paris). Yapım yeri ve yılı / Fransa 1966. Türkçe altyazılı.

Bir kentsoylu ailesinin 25 yaşındaki oğlu **Georges Randal** öcalma isteğiyle hırsız olur. Gelirleriyle ilgilenen amcası tarafından soyulur. Evlenmek istediği kuzini **Charlotte** onu terkeder. Bunun üstüne ilk hırsızlığını yapan **Randal** geçmişiyile bağlarını koparıp çeker gider.

Kısa zamanda olağanüstü soyguncularla tanışır, Papaz **La Margelle** ve **Roger la Honte** adlı biri, hemen alıştığı hırsızlık düzeninin dümenlerini ona öğretirler.

Başarıları birbirini izler. Gençtir, ustadır. Sürdürdüğü rastlantısal, dolu yaşantı kişiliğine uygundur. **Genevieve** adlı bir kadınla ilişkisi bir an işlerine boş vermesine neden olur ama çabuk toparlar kendini. Tutkusudur hırsızlık.

Hapisten kaçan ünlü bir hırsızla; nefret ettiği bir toplumu yıkmayı düşleyen **Canonnie** ile tanışır. **Canonnie** **Randal**'e suikastlara katılmayı önerir ama bir polis tarafından vurulur.

1894 yılı gelir. Anarşist suikastlar çoğalır. Fransız polisi ilk ağızda hırsızlara dokunan sıkı tedbirler alır. **Randal** İngiltere'ye geçer. Orada babasının evinden kaçan kuzini **Charlotte**'u bulur.

Baba ölünce, **Georges** ve **Charlotte** eve dö-

nerler, kendilerini mirastan yoksun bırakan vasiyetnameyi değiştirirler ve yalnızlıkları içinde yaşarlar. **Randal**'in arkadaşları gittikçe tehlikeli olmaya başlayan bir mesleği bırakmışlardır. Kendisi için de hırsızlık yapma nedeni ortadan kalkmıştır. Yine de sürdürür hırsızlığını ama güveni kalmamıştır artık. Bir gün yakalanacağını bilir ama eylemleri gereklidir kendisine. Hırsızlığı bırakmak yaşamayı bırakmak olacaktır onun için.

O. K.

SPORCUNUN HAYATI

THIS SPORTING LIFE : Yönetmen/Lindsay Anderson. Senaryo/David Storey (Kendi romanından). Görüntü Yönetmeni/Denys Coop. Kurgu/Peter Taylor. Müzik/Roberto Gerhard. Sanat Yönetmeni/Alan Withy. Oynayanlar/Richard Harris (Frank Machin), Rachel Roberts (Mrs. Hammond), Alan Badel (Weaver), William Hartnell (Johnson), Colin Blakely (Maurice Braithwaite), Vanda Godsell (Mrs. Weaver), Anne Cuninghame (Judith), Jack Watson (Len Miller), Arthur Lowe (Slomer), Harry Markham (Wade) vs. Yapım/Independent Artists adına Karel Reisz. Süresi/134 dakika. Yapım yeri ve yılı/İngiltere 1963. Türkçe altyazılı.

Frank Machin, maden işçiliğinden rugby oyunculuğuna geçerek kısa sürede isim yapmış, yapılı, yetenekli, azimli, kendine güveni olan bir gençtir. Son aşaması bin sterlin gibi önemli bir transfer ücreti almış olmasıdır. Ancak Machin'in özel hayatı aynı derecede başarılı değildir.. Film, Frank'in gerçekleri bulmasını geriye dönüşlerle vermektedir... Genç oyuncu dul ev sahibi Margaret Hammond'a büyük bir aşkla bağlıdır. Meslek yaşamında kolay başarısı ona his ilişkilerinde de aynı güveni peşinen verir. Oysa Margaret'in davranışları kendi isteklerinden çok, içinde yaşadığı tutucu, muhafazakâr toplumun moral değerlerine ve geleneklerine bağlıdır. Bu yüzden Frank'in girişimi sonuçsuz kalır. Mesleki alanda başarılarını sürdürür ama Margaret'le anlaşamazlar. Frank, Margaret'in, çevresinin düşüncelerine bu denli önem vermemesini, kocasının anılarıyla

la yaşamını zehirlemeğe hakkı olmadığını anlatmaya çalışır. Margaret ise bu görüşlere bir yerden sonra katılamaz. Çevre etkileriyle beslenmiş ruhu bu birleşmeye izin vermez. Öte yandan Frank'in kulübü çevresinde de huzursuzluğu artar. Genç adam, önemli olanın kişisel başarısı değil, kulüp yöneticilerinin fikirleri olduğunu, tek başına hiç birşey ifade etmediğini, patronların elinde bir oyuncak olduğunu farkeder. Margaret'in tavırları da buna eklenince Frank'in bunalımı büyür; herşeyini kaybeder; toplumda tek başına, dayanaksız kalmaya, yaşama yeniden doğru bir gözle bakmaya zorunludur.

David Storey'in oto-biyografik romanını perdeye aktaran Lindsay Anderson, «Sporcunun Hayatı»nda İngiliz belgenciliği ile gerçekçiliğini tüm gücüyle karşımıza çıkarıyor. Filim İngiliz «Özgür Sinema - Free Cinema» akımının başarılı örneklerinden biri. Rachel Roberts ve özellikle bu filmdeki oyunu ile şöhret kazanan Richard Harris, Anderson'ın yönetiminde unutulmayacak birer kompozisyon çizerler. «Sporcunun Hayatı» seyirciyi sarsıyor, çarpıyor, duygulandırıyor ve düşündürüyor.. Özellikle Türkiye gibi gelenekçi, sosyolojik baskı ya da kalıntıların kişi üzerinde çokça etkisini gösterdiği bir toplumda daha da içtenlikle kabul edilebilecek, anlaşabilecek bir film «Sporcunun Hayatı».

N. C.

SESSİZLİK

TYSTNADEN . Yönetmen/Ingmar Bergman . Senaryo/Ingmar Bergman . Görüntü Yönetmeni/Sven Nykvist . Kurgu/Ulla Rygge . Müzik/Bo Nilsson, Johann Sebastian Bach . Sanat yönetmeni/P.A. Lundgren . Oynayanlar/Ingrid Thulin (Ester), Gunnel Lindblom (Anna), Jörgen Lindström (Johan), Hakan Jahnberg (Garson), Birger Malmsten (Kahve garsonu), Eduardini'ler (iki cüce), Eduardo Gutierrez (cücelerin meneceri), Lissi Alandh (Tiyatrodaki kadın), Leif Forstenberg (Tiyatrodaki adam). Yapım/Svensk Filmin-dustri. Yapım yeri ve yılı/İsveç 1962 . Türkçe altyazılı.

«Üzerinde tanrının sessizliği bulunan bir

evren...) **Ingmar Bergman**'ın tartışmalar yaratan filmi «**Sessizlik — Tystnaden**» için yaptığı açıklama bu **Bergman**'ın «tanrının sessizliği»nden böylesine ürpermesi doğru bir tutum mu acaba?

Batılı'nın «**Tanrı**»ya verdiği önemi anlamak bizler için kolay değil. Örneğin, bir İkinci Dünya Savaşı'nı, çokluk, faşizmle demokrasilerin çatışması gibi görürüz. Oysa, **Churchill Savaşı**'ı açıklayan ünlü konuşmasına «**Hristiyan uygarlığımız tehlikededir.**» diye başlıyordu. «**Uygarlığımız**» ya da «**Batı uygarlığı**» diye değil. Batı düşüncesi de, sanatı da «**Tanrı**» kavramıyla, ondan yana ya da ona karşı, ama ne olursa olsun biraz da onunla iç içedir. Çağdaş Batılı yazarların çoğu özellikle romanlarında «**Tanrı**»yla, «**İncil**»le ölümcül bir çatışmaya girmiş gibidirler. Dinden gelen semboller, mithler... Azizlerle, din ulularıyla kurulan eş-çizgiler. Üstelik, üslup yönünden «**kelâm**»la boğuşmalar. **Kafka**'da, **Joyce**'da, **Camus**'de ya da **Faulkner**'de insan, biraz da kaçınılmaz olarak, «**Tanrı**»yla karşı karşıyadır.

İyi Batılı için «**Tanrı**» düşünülerek kazanılmış, değerlendirilmiş bir kavramdır. Ona karşı bile olsa, bu böyle. Doğulu dindar gibi, «**a priori**» tanınmış bir varlık değil.

«**Üzerinde tanrının sessizliği bulunan bir evren**», **Bergman**, tanrının etkisinin artık bittiği bir yer olarak alıyor, olmalı... Bu «**sessiz**» yerde, iki kadınla bir çocuk arasında, dilini bilmedikleri bir ülkede yeni çatışmalar oluşuyor.

«**Sessizlik**»in ilk kadını, Batı uygarlığının her yönüyle iyi bir temsilcisi. Bütün eski değerlerin erdemini taşıyan, ama o değerlerin yarattığı boşuntuda sapıtan bir kadın, bu... Hayat karşısında olsun, cinsel konularda olsun doğallığını yitirmiş, yozlaşmış ilişkiler içinde. Kadının hastalığı bile, dayandığı değerlerin ölümü ile gizli bir anlamdaşlık taşıyor.

Kadın'ın karşısında, genç, gülbüz **Esther** var. «**Esther**», cinsel tutkularını nasırlaştırmış moral değerlerin üstüne taşıran şu eski din öyküsünün kahramanlarının da adydı..

«**Sessizlik**»de de, **Esther**, kendisini çevreleyen, anlamsızlaştıran doğallığını yitiren sınırlamalarla savaşıyor. Ablası'nın koyduğu sınırlarla, eski dünyanın koyduğu değer yargılarıyla, ama en önemlisi, kendisini öldürücü bir yabancılaşmaya sürükleyen «**kendi**» sınırlarıyla...

Burada, **Bergman**'ın devrimci film yarattığı sanılmamalıdır: Sinemanın bu **Shakespeare**'i, değişmesi gereken bir evrenin bilincinde, ama bu değişimde eski değerlerle yüklü insanın yanadır. «**Sessizlik**» salt bir gerçeğin gözlemlenmesi ya da ortaya konması olsaydı, **Bergman**'ın büyük bir film yarattığını söylemek gerekirdi. Oysa, **Bergman** «çözüm yolları» da sunmaktadır. «**Sessizlik**» in çöküşü de burada başlıyor, zaten. Ama önce, «**Sessizlik**» in başlangıç noktası üzerinde durmalıyız.

Olayların geçtiği soyutlaşmış ortam, arada bir belirleşen yanlarıyla daha çok, «**sokuk**» bir Slav sosyalizminin yankılarını veriyor. Üstelik, **Esther** de, ablası da, belki ekonomik yöntemiyle değil, ama toplumsal yaşıntıyla rengini vuran ilkeleriyle («**sosyalist**») İsveç'in iki insanıdır. «**Sessizlik**»te asıl söz konusu edilen elbet sosyalizmin yadsınması değil; ama **Bergman**, ortam olarak yarının dünyasının büyük kentlerini, örneğin **New York**'u, **Oslo**'yu ya da **Roma**'yı, **Paris**'i, yankılayan bir kesiti de alabilirdi. Militarizmin, despotizmin gölgesi salt «**Sessizlik**»in söz konusu ettiği ortamda var da, ötekilerde yok mu? Burada söz konusu olanın, geleceğe ait bir despotizm, militarizm olabileceğini düşünmek gereksiz. Filmde, eski bir dünyanın mimarisini taşıyan bu otel, bu koridorlar, bu sokaklar «**Sessizlik**»i bugünün belirli bazı sorunlarıyla daha çok bağlıyor. Yarının dev kentlerinin modern insan için yaratabileceği daha büyük, daha genel bir «**sessizlik**» — ki tartışılması gereken budur, aslında — filmin dışında kalıyor.

«**Sessizlik**» bütününüyle sınırlanmış bir film olarak sürüyor. **Bergman** çapında bir sanatçının, örneğin iyi **Freud**'cu analizleriyle yetinemeyiz. **Eisenstein**, **Stroheim**, **Mur-**

nau, Fellini, Renoir... Bunlar, sinemanın yeni sınırlara ulaşmasını beklediği büyüklerin büyükleridir. Bergman da her yanıyla bu güçte bir rejisör. Sanatçı, estet ve düşünür.. Yozlaşan insanı çizen cüceler, ana ile oğul arasındaki cinsel ilişki, ablanın cinsel durumu. Bergman'dan, bunlardan da büyük şeyler bekler, sinema.

Bu noktada Bergman, dayandığı büyük Hristiyan düşüncesinin «kurbanı» oluyor. Esther'i, yeni değerlere ulaşmak için eskisini umutsuzcasına — isterseniz buna «hayvancasına» bile diyebilirsiniz— yıkan kadını, Bergman anlamlandırmaktan çok aşığılandırmayı yeğliyor. Oysa, düpedüz bir başka De Sade'dir Esther. Belki rolleri değişmiştir ama çizgileri eşit. Erotizm, sadizm çevresinde De Sade'i salt bir ahksız, deli saymak, Fransız Devrimi'yle yıkılan moral değerleri de görmezden gelmek olurdu. Bergman'ın çağdaş bir De Sade olan Esther'e insafli davrandığı söylenemez. O'nu bir kahraman bile saymıyor. «Sessizlik»in gerçek kahramanı Esther'in oğludur. Bergman burada, işin en çok önemsenecik yerinde, yaşayan gerçeği derinlemesine çözümlemeyi değil, yarının insanı olan çocuğun, bugünün olaylarını, durumlarını nasıl gözlemediğini vermeyi seçiyor. İnsanın kendisini yabancılaştıran bağlardan kurtulması kadar «aktüel» bir sorun, «özgürlük» sorunu, bir çocuğun anlıyamadığı bir evrende kendi çıkış yollarını araştırması önünde eriyor. Bence, Bergman'ın kendisini küçültmesidir, bu.

«Cehennem, başkalarıdır». «İnsan, insanın kurdudur». Bergman, «tanrının sessizleştiği bir evrende, kardeşten çok, kin dolu düşmanlar durumuna getirdiği iki kadınla, bir bakıma hiç de yeni olmayan şeyler söylüyor. Film, yorumlara açık bir sonla kapanıyor. Yaşayan gerçeğe uyma gücünü yitirmiş abla, taşıdığı bütün değer ve erdemlerle birlikte, artık ölüm döşeğindedir. Bir garsonla «hayvancasına» yaşadığı bir sevişme gecesinden sonra geçmişinden sıyrılmış olan Esther, oğluyla, konuk kaldıkları ülkeden ayrılırken, vagon penceresinden yüzünü kurtarıcı

yağmurlara vermiştir. Bu bir arınıştır, özgürlüğe doğru bir boşalıştır, aslında. Oysa Bergman, kurtardığı Esther'i bir «çıkaryol»un aranışı içinde göstermeye olsun yanaşmıyor.

Çıkaryol, Esther'in oğlunun elindeki bir tek sözcükten ibarettir: «Ruh...» Ölümün eşliğindeki abla vermiştir bu anıtarı.

Nedir Bergman'ın istediği?

Tanrı'yı yitiren insanın, yerine, belki de, «kendisinden başkası olmayan» bir başka Tanrı yaratması mı?

Yoksa, salt «dostluk» kavramı mı?

Karanlık, alabildiğine karanlık bir nokta burası. Üstelik bu, Esther'in vardığı bir çözümlü bile değil. Bergman onu apaçık orta yerde bırakıyor. Çağdaş insan Esther'dir, oysa Esther, kendini özgür, mutlu, anlamlı kılabilecek yolları bulamazsa, çocukları nasıl labilir? Çocuklar, büyüklerden «ayrı» bir varlık mıdır ki?

«Sessizlik» neden, kahramanlarının dilini bilmedikleri bir ülkede geçiyor hem? Belki de, «ortak kavramları» kalmamış insanların gömüleceği sessizliği anlatmak için. Bergman filmde bunun bir kanıtını da veriyor. Abla, dilini bilmediği otel odacısı ile Bach müziği başlayınca anlaşabiliyor. Sessizliğin parçalandığı ender anlardan birisidir, bu. «J. S. Bach» bir çeşit diyalog oluyor burada. «Sessizlik»de bir anlaşma ortamı ya da... Bergman örneğin Beethoven gibi devrimci bir müzikiyi değil de, mistik Bach'ı boşuna seçmemiş olmalı. Oysa, «üzerinde tanrının sesi bulunmayan» Beethoven de yaratılabilir diyalog.

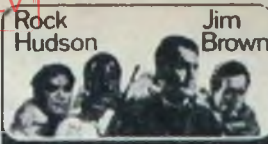
Bergman, aslında tanrının değil, «insanın sessizliği»nden ürkmeliydi. Şimdi tanrı sessizleşiyorsa, bu, insanoğlunun kendisini susturan tanrı karşısında yüzyıllardır verdiği savaşın sonucudur. Aslında, «Sessizlik»in başladığı — ya da bittiği — yerde, yeni bir diyalog da başlıyor. Başlamadıysa bile, başlayacaktır. İnsan, onu da yaratacak güçtedir.

Devrimci olmayan Bergman bunu duymuyor. Duymayışı da, olağan bir şey. Oluşturmakta olanı anılabilmek, herşeyden önce,

CİNAYETİ GÖRDÜM

BLOW-UP
Reji: M. ANTONIONI

KUTUP HAREKATI

ICE STATION ZEBRA
Reji: John STURGES

ÇILGIN SA...

MELLY'S R...
Reji: Bra...

BÜYÜK KİN

HATE FOR HATE
Reji: Domenico PAOLELLA

ÖLÜMLE YARIŞANLAR

GRAND PRIX
Reji: John FRANKENHEIMER

MACERALAR BELDESİ

MAYA
Reji: John BERRY

ÇILDIRTAN TAKİP

DIRTY DINGUS MAGEE
Reji: Burt KENNEDY

AŞK OTELİ

HONEYMOON HOTEL
Reji: Henry LEVIN

ÖLÜM SIRA BEKLİYOR

KILLER ON A HORSE
Reji: Burt KENNEDY

TEHLİKELİ ARZULAR

A PLACE FOR LOVERS
Reji: Vittorio de SICA

GENÇ VE CESUR

THE YOUNG AND THE BRAVE
Reji: Francis D. LYON

LAS VEGAS'TA AŞK

LOVE IN LAS VEGAS
Reji: George SIDNEY

SAVAŞ GÜNLERİ

THE FOUR DAYS OF NAPLES
Reji: Nanni LOY

RÜZGARGÖZÜ

**METRO-GOLDWYN
1971**

Sinema mevsimi
SÜPER FİLM
Türk Sinema Severleri

Filmlerimiz, Türkiye Distri ve İşletmeleri tarafından tev

Listemizde ki filmlerimiz teryalleri AKÜN FİLM te

AKÜN FİLM
sokak, Erma
Tel: 45 44 9

JIM BROWN
JULIE HARRIS

BEŞ ÇILGIN ADAM

THE SPLIT
Reji: Gordon FLEMING

JULIE
CHRISTIE

ALAN
BATES

BİR AŞK YETMEZ

FAR FROM THE MADDING CROWD
Reji: John SCHLESINGER

ŞEREF KURŞUNU

DAY OF THE EVIL GUN
Reji: Jerry THORPE

SOPHIA
LOREN
OMAR
SHARIF

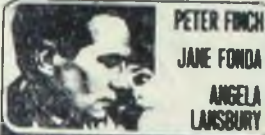
BİR MASAL GİBİ

MORE THAN A MIRACLE
Reji: Francesco ROSI

WYN-MAYER

1972

çin hazırladığı
MLERİNİ
ane Kıvançla Sunar

PETER FINCH
JANE FONDA
ANGELA
LAUSBURY

GÜZEL VE GÜNAHKÂR

IN THE COOL OF THE DAY
Reji: Robert STEVENS

Burt Lancaster Deborah Kerr

KORKUSUZ KAHRAMANLAR

THE GYPSY BROTHERS
Reji: John FRANKENHEIMER

ritörümüz AKÜN FİLM
ile edilecektir.

n fragman ve rek lām. ma
red edilmiştir.

Sally
Kellerman
Lud Cort

SİRK'TE CİNAYET

BREWSTER Mc CLOUD
Reji: Robert ARTMAN

ROBERT
VAUGHN
DAVID
McCALLUM

YEŞİL ŞAPKALI CASUS

THE SPY IN THE GREEN HAT
Reji: Joseph SARGENT

Glenn FORD
Shirley JONES

ANNEM KİM OLACAK ?

THE COURTSHIP OF EDDIE'S FATHER
Reji: Vicente MINELLI

PETER FALK
BRITT
EKLAND
JOANNA
BARNES

BİR HİRSİZ ARANIYOR

TOO MANY THIEVES
Reji: Abner BIBERMAN

Beyoğlu, Alyon
Han kat: 1
- 49 14 26

'GONE WITH THE WIND'

CLARK GABLE
VIVIEN LEIGH
LESLIE HOWARD
OLIVIA de HAVILLAND

Bİ GEÇTİ

JEAN WALLACE
NIGEL DEVENPORT
ANTHONY MAY

ÖLÜMÜ BEKLERKEN

NO BLADE OF GRASS
Reji: Corral WILDE

JANE
POWELL
HOWARD
KEEL

YEDİ KARDEŞE YEDİ GELİN

SEVEN BRIDES FOR SEVEN BROTHERS
Reji: Stanley DONEN

onun bilinenden başka sesler getireceğini sezmele başlar. Değiştirdiği şeyin ölçülerine gelebilen şeyler, hiç kuşkusuz, hiçbir şeyi değiştirmemiş demektirler. Bergman'ın duyduğu «sessizlik», ölçülerinin «eskiye ait» oluşundandır.

«Sessizlik» bunları düşündürdü, bana. Bir yazar «sinema bir sanat mıdır?» diye uzun süre düşündüğünü söyleyiydi. Olmasaydı, salt Bergman'ın sinemadaki erişilmez üslubundan, «Sessizlik»in nefis fotoğraflarından ya da Ingrid Thulin — Gunnel Lindblom ikilisinin büyük oyunculuğundan söz etmekle yetinirdik. Tiyatroyu bir sanat saymak için, bundan daha azı bile yetiyor.

En az onlardan söz ettik, işte... Filmin iyisi, Shakespeare, Kafka ya da Sartre kadar incelenilmeye değer. Yazık ki, öyle filmler kolay yapılmıyor. Öyle romanların, denemelerin, oyunların kolay çıkarması gibi...

Ali Gevgili!

Yeni Dergi, Ağustos 1966

GÖLGELER

SHADOWS. Yönetmen / John Cassavetes. Görüntü Yönetmeni / Erich Kollmar. Kurguyu denetleyen / Len Appelson. Kurgu / Maurice McEndree. Müzik / Charles Mingus. Oynayanlar / Ben Carruthers (Ben), Lelia Goldoni (Lelia), Hugh Hurd (Hunh), Tony Ray (Tony), Rupert Crosse (Rupe), Tom Allen (Tom). Yapım / Maurice Mc Endree. Yapım yeri ve yılı / ABD 1960.

NEHIR

THE RIVER. Yönetmen / Jean Renoir. Senaryo / Rumer Godden'in romanından Rumer Godden ve Jean Renoir. Yorum / June Hillman. Görüntü Yönetmeni/Claude Renoir (Technicolor). Dekor / E. Lourié, Bansi Chandra Gupta. Müzik/Hint müziği. Yöneten / M.A. Harata Sarati. Kurgu / G. Gale. Oynayanlar / Patricia Walters (Harriet), Rhada (Mélanie), Adrienne Corri (Valérie), Nora Swinburne (anne), Esmond Knight (baba), Thomas E. Breen (Yüzbaşı John), Arthur Shields (M. John), Richard Foster (Bogey), Suprova Mukeriee (Nan), Pénélo-

pe Wilkinson (Elisabeth), Jane Harris (Muffie), Jennifer Harris (Mouse), Cicilia Wood (Victoria), Ram Singh (Sahin Singh), Nimai Barik (Kanu), Trilak Jetli (Anil), Çekim Yeri / Ganj kıyıları, Kalküta yakınlarında. Yapım / Theater Guild. Yapımcı / Kenneth Mc Eldowney. Yapım yeri ve yılı / Hindistan 1950. Uzunluğu / 2730 metre. 1951 Venedik Şenliği Büyük Ödülü.

HAVANA CASUSU

OUR MAN IN HAVANA? Yönetmen / Carol Reed. Senaryo / Kendi romanından Graham Greene. Görüntü Yönetmeni / Oswald Morris. Oynayanlar / Alec Guinness, Burl Ives, Noel Coward, Ernie Kovacs, Paul Rogers, Maureen O'Hara. Yapım yeri ve yılı / İngiltere 1959.

Bir fars olarak başlar film, ayrıntıların ve atmosferin kesinliğiyle yere sınımsız demirlenmiş bir fars; ve düşün bir karabasana dönmüşlüğü yere değin düşsel gerçek dışı bir dünyada devinir.

Kızı ve temzileyici dükkânının işlerini gördürdüğü Kübalı yardımcısıyla Wormwald (Alec Guinness) tam bir Greene kahramanıdır. Çabuk para kazanmak için gizli servise girmeyi kabul ederek talihini denerken Havana Casusu gibi davranabilir ancak. İkinci dereceden ajanlar bulur buluşturur, varolmayan görevlere gönderir onları, geceleri oturup Whitehall'e dağların altına saklanmış gizli silah tasarıları diye gösterdiği kuru temzileme makinelerinin plânlarını çizer. Ama işin ilginç yanı Wormwald'un bu uydurmalarının başkalarının karabasalarına girmesidir. Whitehall bunları ciddiye alır üstüne gider. Karşı taraf da bunları ciddiye alır ve ajan sanılan birini öldürür. Wormwald'un bir dostunu tehlikeli işlerin içine iter. Polis şefi de onu izlemeye vetecek denli önemser bunları.

James Bond'un ünlü M'inin yerini haritada Batı Hint adalarını Hindistandan ayırmakta biraz güçlük çeken «C» alır burada. Karabiblere gönderilen ajan rolünde Noel Coward filmin en çarpıcı yanını koyar ortaya. Şifre ve görünmez mürekkep bilgisiyile, meslek kurallarının uygulanmasındaki titizliğiyle Hawt-

horne ilginç bir karikatürdür. Coward ciddiliğiyle kusursuz davranışlarıyla, her zaman hazır şemsiyesiyle yansılar **Hawthorne'u**. Kensington'da sakin, rahat bir köşe, kızı için bir okul düşlerken hâlâ bir cinayet girişimini çözebilen ve polis şefinden bir tabanca çalmayı becerebilen bir adam olarak görülür **Wormwold**. Mizah dikkatli kullanılır, parodinin rayından çıkmasına izin verilmez filmde. Havana'yı Cuban Rhytm Band'ın müziğinden daha iyi veren **Oswald Morris'in** alıcı çalışması, yüksek oyunculuk düzeyinin yanında «**Havana Casusu**»nda yer yer eksik kalan şey, sezgisel bir bütünlüktür.

KANAL

KANAL . Yönetmen/Andrzej Wajda . Senaryo/Jerzy Stefan Stawinski . Görüntü Yönetmeni/Jerzy Lipman. Müzik/Jan Krenz . Dekor/Roman Mann . Oynayanlar/Teresa Iżewska, Tadeusz Janczar, Teresa Berezowska, Emile Karewicz, Wienczyslaw Glinski . Yapım/Ensemble Kadr . Yapım yeri ve yılı/Polonya 1957 . Süresi/96 dakika.

1944'de Almanlara karşı ayaklanan Polonya ulusal ordusunun son kalıntıları, teğmen **Zadra'nın** komutasında **Varşova'nın** mahallelerinden birini savunmaktadır. İsyancılar sığındıkları bu mahallede son özgürlük saatlerini yaşarlar. **Madry, Halinka** ile sevişir, bir müzisyen piyano çalar, **Zadra** durumdan kaygılanıp durur. Birlikler arasında bağlantı ile görevli **Paquerette**, sevgilisi **Korab'ı** traş olurken bulur.

Tanklar ve **Stuka'lar** ayaklanan Polonyalıları dürmeksizin biçerlerken, isyancılar kendilerini toparlayarak kanalizasyon yollarından **Varşova'nın** daha güvenilir bir yerine doğru kaçmak isterler. Bir tankı tahrip ederken ağır yaralanan **Korab'a** **Paquerette** bakar ve daha güvenilir bir yere götürmeye çalışır. Üçer beşer topluluklar halinde kanallardan geçerek kurtuluşu arayan isyancılar bu labirentte birer birer kırılırlar. Kanallar onları koruyacağına bir kapan gibi kapanır üstlerine.

Z Gawrak'ın «**Images et Son**» da yayınlanan

«Eylül 1944 ayaklanması» nı söz konusu eden yazısından öğrendiğimize göre filmin konusu gerçek bir olaydan alınmıştır. **Varşova** ayaklanması sırasında bir çok Polonyalı bu kanallarda ölmüşlerdi.

İşte **Jerzy Stefan Stawinski**, kendisinin de isimsiz kahramanlarından biri olduğu bu karanlık günlerin hikâyesini yazarken, bütün bu trajik durumu vermektan kendini alamadı. Bir yaz günü, sıcak öğle sonu güneşi altında çarpışırken, Polonyalıları umutluydu. Korkunç nazi vahşeti istediği kadar onları yıldırımaya çalışsın, gene de korkmuyorlardı. Ama kanalizasyon yollarına girip de zehirli dumanlarla, seslerin korkunç bir şekilde yankılandığı duvarlarla karşılaşınca korkmaya başladılar. İçlerinde çıldıranlar oldu.

Kanal bütünüyle kötümser bir film değildir. Bu çağdaş «**Cehennem Yolcuları**» psikolojisinin oldukça karmaşık olduğunu gözden uzak tutmamak gerekir.

Topluluğun komutanı **Zadra**, bütün savunma ümitlerini yitirmiştir. Artık tek düşündüğü şey yönetimdekilerin hayatlarını kurtarmaktır. Canını tek başına kurtarmaya bakan **Kula'yı** bu yüzden öldürür. Bu yüzden yeniden kanala iner. Ama filmde **Wajda'nın** en çerin duyarlığını etkileyen iki olay, iki aşk serüvenidir. Her ikisi de olaylar sırasında kendiliğinden doğmuş olan bu iki aşk, aynı biçimde sona erdikleri halde birbirlerinden esaslı bir biçimde ayrılırlar. **Mary** ile **Halinka** arasındaki aşk kanalda sona erer. Çünkü sevmek gücünden ve anlayışından yoksundurlar. Evli bir aile babası olan **Madry** için bu gelip geçici bir aşktır. Kadın için ise şiddetli bir tutkudur aşk. Durumun sahteliğini anlayınca intihar eder. **Madry** ise zayıf bir kişiliğe sahip olduğundan nazilere teslim olur. İkinci aşk ise **Paquelette** ile **Korab** arasında doğmuştur. O da kanalda ölümle son bulur. Ama bu sevgi kanalda ilerledikçe derinleşir. Ölümeye yaklaştıkça güçlenir. **Paquelette** hiçbir zaman kendi başına kurtulmayı düşünmez. Bu aşk da kanalda ölümle sonuçlanır. Zayıf olduklarından değil, çıkış yolu bulunmadığından.

GİZLİ TEŞKİLAT

NORTH BY NORTHWEST . Yönetmen/Alfred Hitchcock . Senaryo/Ernest Lehman . Görüntü Yönetmeni/Robert Burks (Technicolor) . Danışman/Charles K. Hagedorn . Özel Görüntü etkileri/A. Arnold Gillespie ve Lee Le Blanc . Dekor/Robert Boyle, William A. Horning, Merrill Pyle, Henry Grace ve Frank McKelvey . Müzik/Bernard Herrmann . Kurgu/George Tomasini . Başlık yazıları / Saul Bass . Ses mühendisi/Frank Milton . Yönetmen Yardımcısı/Robert Saunders . Oynayanlar/Cary Grant (Roger Thornhill), Eva Marie-Saint (Eve Kendall), James Mason (Phillip Vandamm), Jessie Royce Landis (Clara Thornhill), Leo G. Carroll (profesör), Philip Ober (Lester Townsend), Josephine Hutchinson (Bayan Townsend, hizmetçi), Martin Landau (Léonard). Adam Williams (Valerian), Carleton Young, Edward C. Platt, vs. . Stüdyo/M.G.M. Dış sahneler/New York (Long Island), Chicago, Rapid City (Mont Rushmore), Güney Dakota (Ulusal Anıt) . Yapım/M.G.M. Yapım yeri ve yılı/ ABD 1959 . Türkçe altyazılı.

Amerikan karşı-casusluk örgütü, gizli bir amaçla, gerçekte varolmayan bir ajan uydurur. Bu ajan sözde Kaplan adını taşımaktadır. Otelde bir odası, elbiseleri vs. vardır ama cism iyoktur. Bu arada Cary Grant, bir rastlantı sonucu ve yanlışlıkla öbür tarafın casusları tarafından Kaplan zannedilir. Aslında casuslukla falan ilgisi bulunmayan Grant'in ne polis'e, ne de casuslara kendisinin Kaplan olmadığını ispatlaması mümkün değildir. Bu yüzden başından acı-tatlı bir çok olay geçer. Sonunda iki taraflı casus Eva Marie-Saint'in yanında mutluluğu bulan Grant bu belâdan da kurtulur.

Hitchcock filmin Birleşmiş Milletler Binasında çekilen bölümleri için şunları söylemektedir:

«... Birleşmiş Milletler binasında geçen bütün sahneler için stüdyoda gerçeğe uygun dekorlar yapıldı. Çünkü Dag Hammarskjöld, The Glass Wall adını taşıyan bir filminden sonra Birleşmiş Milletler binasında her tür-

lü konulu filmin çekimini yasaklamıştı. Bununla birlikte gene de bir sahne için Binanın önüne gittik. Bekçilerin etrafı kontrol etmelerine rağmen bir kamyonun ardına gizlediğimiz alıcı ile, Cary Grant'ın binaya girişini çektik. Ayrıca gerekli arka planları tamamladık. Sonradan yanıma bir fotoğrafçı alarak, bina içinde olayın geçtiği yerlerin fotoğraflarını çektirdim. Bu fotoğraflara göre bütün dekorlar stüdyoda aslına en uygun biçimde yapıldı. Birleşmiş Milletler binası memurlarından birinin Grant'ın burnunun dibinde biçaklandığı yer Birleşmiş Milletler Delegelelerinin bekleme salonudur. Ama B.M.'in prestijini sarsmamak için diyalog'da buranın seyircilere özgü salon olduğunu söyledim. Aslında yer, bütünüyle Delegelelerin bekleme salonunun aynı biçimde inşa edilmiştir. Dekorların ve mobilyaların gerçeğe uygunluğu beni çok ilgilendirir. Daha önceden, fotoğraflarla olayın geçtiği yerin tam bir dökümantasyonunu yaptırırım.»

GİZLİ MERASIM

SECRET CEREMONY . Yönetmen/Joseph Losey . Yönetmen yardımcısı/Richard Dalton . Senaryo/Marco Denevi'nin kısa bir öyküsünden George Tabori . Görüntü Yönetmeni/Gerry Fisher . (Eastmancolor) . Kurgu/Reginald Beck . Sanat yönetmeni/John Clark . Dekorlar/Jill Oxley . Müzik/Richard Rodney Bennett . Müzik yönetmeni/Marcus Dods . Giysiler/Dior (Elisabet Taylor için), Susan Yelland . Ses mühendisi/Leslie Hammond, Hugh Strain . Oynayanlar/Elisabeth Taylor (Leonora), Mia Farrow (Cenci), Robert Mitchum (Albert), Pamela Brown (Hilda teyze), Peggy Ashcroft (Hanna teyze), Yapım / Universal/World Films / Paul M. Heller . Yapımcı / John Heyman, Norman Priggen . Yapım yönetmeni/Geoffrey Haine . Yapım yeri ve yılı/İngiltere 1968. Süresi/ 109 dakika . Türkçe altyazılı.

«Gizli Merasım», Brecht'in «epik tiyatro» anlayışını perdeye getiren Losey'in en başarılı «epik sinema» denemesi, filmleri arasında da ulaştığı bir zirve olarak gösterilebilir. Film, baştan aşağı simgesel bir anla-

tım biçimi taşımakta, kişiler belirli sosyal sınıfları temsil etmekte, aralarındaki ilişki, çatışma ve bundan doğan dram, aslında tarihsel bir diyalektiği işaret etmektedir. **Losey**, «Gizli Merasım»da, «Tarihsel Maddecilik» kuramına son derece bağlı olduğunu ortaya koymakla kalmamakta, önceki filmi «**Aşkılı Arayan Kadın - Boom**» ı aşarak, meselenin dinsel yönden, Hıristiyanlık ve kutsallık kavramı açısından bir yorumunu ve yüzleştirmesini de yapmaktadır.

«Gizli Merasım» in kişilik simgeleri ve öyküsü şöylece özetlenebilir: İngiltere'de soyulu bir ailenin son bireyi 22 yaşında genç bir kız olan **Cenci**'nin çevresinde dört insan vardır: İki yaşlı hala, **Hilda** ve **Hannah**; bir üvey baba, **Albert** ve **Cenci**'nin ölmüş annesine benzeyen bir kadın, **Leonora**... **Leonora** bir sokak fahişesidir. Her sabah mezarlığa 10 yaşında ölen kızını ziyarete gider, kilisede dua eder.. Aristokrat **Cenci** ise iki tehlikeyle karşı karşıyadır. Evi soyan halalar ve kendisine sataşan üvey babası. **Albert** sübyancıdır. **Cenci**'ye 11 yaşından beri tutkundur. Üvey kızına olan sarkıntılıkları yüzünden karısı **Margaret** tarafından evden kovulmuş ve gittiği Amerika'da seks profesörü olmuştur. **Cenci**'nin annesi **Margaret** kovma olayından sonra çıldırarak ölmüştür. Ailenin katı, kapalı ahlâk anlayışı, burjuvayı simgeleyen **Albert** tarafından yozlaştırılmıştır. Kalan maddî servet de küçük burjuva halalar tarafından ele geçirilmektedir.. **Cenci** savunmasına yardımcı olarak **Leonora**'yı bulur; onu her vakit dönmesini beklediği annesinin yerine kor; böylece gücü artar. **Leonora**'nın konakta kalış nedeni öncelikle bir kraliçe gibi hizmet görmesi, rahat etmesidir. Kadın dolaptan kıymetli bir sikkeyi aşırmadan edemez. Oysa yavaş yavaş ev ve **Cenci** ile ilgili gerçekleri apaçık görür, anlar. Halaların hirsızlığı, **Albert**'in **Cenci** üzerindeki cinsel hegemonyası. **Leonora**'yı «kutsal» bir savaşa iter... Bu savaşın simgesini **Losey**, halaların dükkânında çalınmış bebeğin iki yan tarafından çekilip alınmak istenmesiyle verir. **Le-**

onora'nın gücü din gücüdür. Görevinin başarısı için kilisede dua eder. Bir alt tabaka insanı oluşu kuvvetini dinden alığıyla bağdaşmaktadır. **Leonora**, **Cenci**'yi «**Albert** ve halalar» kampının elinden kurtarırsa iyi, hayırlı bir iş yapmış olacak, günahları Tanrı katında temizlenebilecek, arınabilecektir. Bu bir kişisel kurtuluş fırsatıdır.. **Cenci** de karşılıkoyuşunu sürdürmektedir. Bekâreti, onun sahip olduğu soylu değerlerle özdeşleşmektedir. **Leonora**'yı **Albert**'e karşı çıkarmak amacıyla bu erdemini yitirdiği, hattâ gebe kaldığı hissini uyandırmak ister. **Leonora** **Albert**'le **Cenci**'yi tatile götürdüğü otelin plajında karşılaşır; oysa **Cenci** konusunda **Albert**'den ne denli güçsüz olduğunu, kızı yozlaşmadan kurtaramayacağını acıyla anlar. Süngüsü düşmüş bir savaşçıdır artık. **Cenci** ise **Leonora**'nın gebeliğine inanmaması karşısında «anne» kavramını ve tüm dayanaklarını yitirecek, çöküşüne karşı koyabilecek hiçbir güç olmadığını sezinleyip, önce kendisini teslim edecek (plajda geçen bu bölümde hasır iskemlelerin görünüşü bir mezarlığı anımsatır), sonra bir zamanlar «bozuk düzen»e karşı koyamayıp ölen gerçek annesinin mezarını ziyaret edecek ve konaktaki odasında yaşamına son verecektir. Son aristokrat yenilmiştir.. Cenazede halaların sırtında **Cenci**'nin annesinin vizonu vardır. Roller değişmiş, konağa burjuvalar egemen olmuştur. Bu tarihsel gerçek karşısında «dinsel» çaba **Losey**'in yorumuna göre etkili olamamakta, kutsal değerler yarı yolda kalmakta, ancak bireyin kişisel arınmasında bir rol oynayabilmektedir... **Losey**'in finali ise unutulacak gibi değildir. **Cenci**'nin tabutu ve çarmlıha gerili İsa görüntüsü önünde **Leonora**, **Albert**'i bıçaklar ve **Cenci** için kazanamadığı — **Losey**'e göre kazanması olanaksız olan — savaşı kendi sınıfsal durumunun gerektirdiği biçimde sonuçlandırır.

Böylece **Losey**'in sınıfsal üçgeni kapatılmış, mesaj verilmiş olur. «Gizli Merasım», yoğun içeriği, simgesel unsurları, hesaplı kitaplı titiz sinema dili, çarpıcı, sürükleyici dra-

matik yapısı ile sinema öğreten bir film, aydın bir sinemacı kişiliğinin ürünü bir başarıdır. Üzerinde uzun uzun durulması, birkaç kez görülmesi gerekir.

N. C.

AŞK KADINI

VANINA VANINI Yönetmen/Roberto Rossellini . Konu/Stendhal'in «Chronique Italienne» adlı eserinden uyarlayan Roberto Rossellini, Franco Solinas, Antonello Trombadori, Jean Gruault . Görüntü Yönetmeni/Luciano Trasatti . Müzik/Renzo Rossellini . Gysiler/Danilo Donati . Oynayanlar/Sandra Milo (Vanina Vanini), Laurent Terzieff (Pietro Missirilli), Martine Carol (Kontes Vitelleschi), Paolo Stoppa (Prens Vanini), Isabelle Corey, Nerio Bernardi (Kardinal Savelli), Olimpia Cavalli, Lionardo Botta, Antonio Pierfederici . Yapım/Zebra Film, Roma-Orsay Film, Paris . Yapım yeri ve yılı/Fransa - İtalya/1961.

Ünlü yönetmen Roberto Rossellini'nin yapımcı baskısıyla yer yer ödün vermeye zorlandığı ama bir yerde gücünden izlerini kaybetmemiş bir **Stendhal** uyarlaması.. Olaylar 1823'ün Roma'sında geçiyor. **Prens Vanini**'nin genç ve güzel kızı **Vanina** ile ülkesinin birliği için çarpışan, ülkücü/ ihtilâlcî genç **Pietro**'nun aşk öyküsü anafigürü oluşturuyor. Bir rastlantı sonucu tanışan **Pietro** ile **Vanina** çevrelerinin, yaşamlarının, ülkülerinin ayrıklığına karşın «aşk» larında birleşiyor ve direniyorlar ama kendilerini bekleyen trajik sondan kurtulamıyorlar... **Rossellini**, **Stendhal**'in öyküsünden vola çıkarken İtalya'nın birlik öncesi karmaşasını ve toplumsal bozukluğunu da gözler önüne seriyor; bu dönemi soyluları, din adamları, vatanseverleri ile çeşitli açılardan eleştirip neşterleyebiliyor.

N. C.

BÜYÜK MACERA

THE ADVENTURES OF GERARD . Yönetmen/ Jerzy Skolimowski . İkinci ekip yönetmeni/Paola Cavara . Yönetmen yardımcısı/

Tony Brandt . Senaryo/H.A.L. Craig ve **Henri Lester**, **Gene Gutowski**, **Jerzy Skolimowski** . **Sir Arthur Conan Doyle**'ün **The Adventures of Brigadier Gerard** ve **The Exploits of Brigadier Gerard** adlı hikâye kitaplarından, **Görüntü Yönetmeni/Witold Sobocinski** (Panavision-De Luxe) . **Kurgu/Alistair McIntyre** . **Sanat yönetmeni/Bill Hutchinson**, **Luciano Scodano** . **Müzik/Riz Ortolani** . **Gysiler/Dario Cecchi** . **Teknik danışmanlar/Adrian Conan Doyle**, **John Mollo** . **Oynayanlar/Peter McEnery** (Albay Gerard), **Claudia Cardinale** (Teresa, Morales Kontesi), **Eli Wallach** (Napolyon Bonapart), **Jack Hawkins** (Millefleurs), **Mark Burns** (Albay Russell), **Norman Rossington** (Çavuş Papilette), **John Neville** (Wellington Dükü), **Paolo Stoppa** (Morales Kont'u), **Ivan Desny** (General Lasalle), **Leopoldo Trieste** (Mareşal Massena), **Aude Loring** (Massena'nın metresi) . **Yapım/Sir Nigel Films** (Zürih) . **Yapımcı/Henry Lester**, **Gene Gutowski** . **Yapım yönetmeni/Valerio De Paolis**, **José Villaverde** . **Yapım yeri ve yılı/İngiltere, İtalya, İsviçre 1970**. **Süresi 91 dakika**. **Türkçe altyazı.**

Sinematek'te gösterilen «Rysopis», «Wolkover» ve «Bariera» adlı ilginç filimleriyle tanıdığımız genç ve öncü Polonya yönetmenlerinden **Jerzy Skolimowski**, dünya dağıtımını Amerikan **United Artists** firmasının yaptığı bir tarihsel güldürü - serüven filmine imzasını atmış... **Sherlok Holmes**'ün yaratıcısı **Sir Arthur Conan Doyle**'ün kimi öykülerinin bir araya getirilmesiyle oluşan konu, Napoleon ordusunun 1808'de İspanya'daki savaşları sırasında geçiyor. 28 yaşında Napoleon tutkunu genç bir albay, **Etienne Gerard** önemli bir görev üstleniyor; bunu başarabilmek için son derece maskaraca plânları kuruyor; sonunda işini yüz aklıyla tamamlıyor... «**Gerard'ın Serüvenleri**» genellikle bir «burlesque» havası taşıyor. Film bir kabare oyunu izler gibi seyredilen bir şaka, bir mizah olduğunu her an duyurarak geliştiriyor. **Skolimowski** bu hava içinde insanların bir takım kişilik komplekslerini (megalomani,

despotizm, aristokratizm) de alaya alıyor, bir hicve gitmek istiyor. Ancak ne denli sevimli bölümleri olursa olsun «Büyük Macera» yı çok önemsemiyor, Skolomowski'nin öteki filimlerinin yanına yakıştıramıyoruz.

N. C.

GİZLİ HAKİKATLER

FREUD. THE SECRET PASSION . Ynetmen/John Huston . Senaryo/Charles Kaufman'ın kitabından C. Kaufman ve Wolfgang Reinhardt . Görüntü Yönetmeni/Douglas Slocombe . Müzik Yönetmeni/Jerry Goldsmith . Oynayanlar/Montgomery Clift, Susannah York, Larry Parks, Susan Kohner, Eileen Herlie, Eric Portman, Fernand Ledoux, David McCallum, David Kossof . Yapım/Universal - International . Yapım yeri ve yılı/ABD 1962. Türkçe altyazılı.

John Huston, ünlü psikanalist **Sigmund Freud**'ün hayat hikâyesinden bir bölümü naklediyor.. Filim, **Freud**'ün doktorluğa başlaması, çevresiyle fikir tartışmaları yaparak yeni görüşler ortaya atması, inandığı konuda tek başına çalışmalara girişmesi, hipnotizma yöntemi ile hastalarının bilinçaltı sorunlarını açığa çıkarması, bu arada özellikle genç bir kızın tedavisiyle ilgilenip bilimsel yönden önemli buluşlara varması gibi bölümlerden oluşmuş. **Huston**, bol bol konuşmalara yer verilen ve ihtimal bu yönden ilgi çekmesi beklenen senaryoyu, ağırlığını hiç bozmadan perdeye getiriyor. Sinema olarak başarısından söz edilmesi olanaksız bir yapıt.

N. C.

1971 -- 1972 FİLM LİSTESİ

FİLMİN İSMİ

WATERLO SAVAŞI

(Waterloo)

KANUN ADAMI

(Lawman)

ÖLMEYEN KAHRAMAN

(Cromwell)

KOMİSER TİBBS

(They Call Me Mr. Tibbs)

SEVGİLİMİN OYUNU

(I Walk The Line)

ZALİMLER

(Liberation Of L. B. Jones)

KORDOBA

(Cannon For Cordoba)

OTOMOBİLDEKİ KADIN

(They Lady In The Car)

DÜŞMAN YUVASI

(Hornets' Nest)

ŞERLOK HOLMES

(Pr. Life Of Sherlock Holmes)

SENİN GİBİ BİR KIZ

(Take A Girl Like You)

ZORLU FİRAR

(Mac Kenzie Break)

ARTİSTLERİ

Rod Steiger - Christopher Plummer

Orson Welles - Jack Hawkins

Burt Lancaster - Lee J. Cobb

Robert Ryan - Sheree North

Richard Harris - Alec Guinness

Robert Morley - Dorothy Tutin

Sidney Poitier - Martin Landau

Anthony Zerbe - Barbara Mc Nair

Gregory Peck - Tuesday Weld

Estelle Parsons - Ralph Meeker

Anthony Zerbe - Lee J. Cobb

Lola Falana - Barbara Hershey

George Pepperd - Giovanna Rally

Raf Vallone - Pete Duel

Samantha Egger - John Mc Eney

Oliver Reed - Stephane Audran

Rock Hudson - Sylvia Koscina

Sergio Fantoni - Jacques Sernas

Robert Stephans - Colin Blakely

Christopher Lee - Genevieve Page

Hayley Mills - Oliver Reed

Noel Harrison - Sheila Hancock

Brian Keith - Helmut Griem

Ian Hendry - Jack Watson

SİYAH ÖĞRETMEN

(Halls Of Anger)

ADALAR HAKİMİ

(Master Of The Island)

SEVDİĞİM ADAM

(A Man I Love)

BUNALIM

(R. P. M.)

TUZ BİBER VE ELMAS

(One More Time)

MUTLULUK PEŞİNDE

(Pursuit Of Happiness)

YER ALTI FEDAILERİ

(Underground)

SORUŞTURMA

(Investigation Of A Pr. Citizen)

BİR MEVSİMLİK AŞK

(Brief Season)

HARLEM (KARA TEHLİKE)

(Cotton Comes To Harlem)

AŞK KELEBEKLERİ

(Buttercup Chain)

KURT GİBİ

(A Man Called Sledge)

BEKLENMEYEN MACERA

(Unexpected Mrs. Pollifax)

TEHLİKELİ YAŞ

(I Start Counting)

ÇÖLDE KAYBOLAN ÇOCUK

(Lost In The Desert)

KARDEŞLER ÇETESİ

(Ned Kelly)

ÖLDÜREN TAKİP

(Executioner)

AKLINI ARAYAN ADAM

(The Mind Of Mr. Soams)

VALDEZ GELİYOR

(Valdes is Coming)

KIRBAÇ

(Latigo)

Calvin Lockhart - Janet Mc Lachlan

James Watson - Jeff Bridges

Charlton Heston - Geraldine Chaplin

John Phillip Law - Mako

Jean Paul Belmondo - Annie Girardot

Anthony Quinn - Ann Margret

Gary Lockwood

Peter Lawford - Sammy Davis

Michael Sarrazin - Barbara Hershey

Arthur Hill - Ruth White

Robert Goulet - Daniele Gaubert

Gian Maria Volonte - Florinda Bolkan

Christopher Jones - Pia Degermark

Godfrey Cambridge - Raymond St. Jacques

Calvin Lockhart - Judy Pace

Hywell Bennett - Jane Asher

Leigh Taylor Young - Susan Baker

James Garner - Laura Antonelli

Dennis Weaver - Claude Akins

Rosalind Russel - Darren Mc Gavin

Jenny Agutter - Bryan Marshall

Dirkie Hayes

Mick Jagger - Allen Bickford

George Peppard - John Collins

Judy Geeson - Nigel Patrick

Terence Stamp - Robert Vaughn

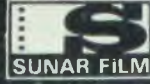
Nigel Davenport - Christian Roberts

Burt Lancaster - Susan Clark

Frank Silvera - John Cypher

James Garner - Susan Pleshette

1971-72 YILININ
en seçme filmleri

listesinde

**YAĞMURLA
GELEN ADAM**

Rider On The Rain
Yönetmen: Rene CLEMENT
Charles BRONSON Marlene JOBERT
Renkli-İngilizce

KOMPANEROS

Vamos a matar Companeros
Yönetmen: Sergio CORBUCCI
Franco NERO Thomas MILIAN
Renkli-İngilizce-Sinemaskop

**KAPININ ARKASINDA
BİRİ VAR**

Quelqu'un derrière la porte
Yönetmen: Nicolas GESSNER
Charles BRONSON Anthony PERKINS
Renkli-İngilizce

ŞEREF YOLU

Max et les ferrailleurs
Yönetmen: Claude SAUTET
Michel PICCOLI Romy SCHNEIDER
Renkli-Fransızca

KADERİN TOKADI

Showdown
John MILLS Luciana PALUZZI
Robert HOFFMAN
Renkli-İngilizce-Sinemaskop

EŞEK DERİSİ

Peau D'âne
Yönetmen: Jacques DEMY
Catherine DENEUVE Jacques PERRIN
Jean MARAIS
Renkli-Fransızca

DALDAKI OTOMOBİL Sur un arbre perché	R. Fr. Sc. R. Tr. Sc.	Louis de Funes Geraldine Chaplin
YILAN RUHLU KADIN The strange vice of Mrs. Ward	R. Ing. Sc. R. Tr. Sc.	George Hilton Edwige Fenech
KOBRA Cobra	R. Fr. R. Tr.	Senta Berger Sterling Hayden
SAŞKIN ADAM Le distrait	R. Fr. R. Tr.	Pierre Richard Bernard Blier
CILGIN AŞIKLAR With so much love	R. Ing. Sc. R. Tr. Sc.	Catherine Spaak Claude Rich
SABATA VADİLER HAKIMI Arriva Sabata	R. Ing. Sc. R. Tr. Sc.	Anthony Steffen Peter Lee Lawrence
SON ATAK Le dernier saut	R. Fr. R. Tr.	Maurice Ronet Michel Bouquet
KORSANLARIN SAVAŞI The return of the black pirate	R. Ing. Sc. R. Tr. Sc.	Robert Woods Tania Alvarado
HAVUZDAKI CESET Fourth victim	R. Ing. Sc. R. Tr. Sc.	Carol Baker Michael Craig
SEHVETLİ DAKİKALAR (KORKU) Fright	R. Ing. R. Tr.	George Cole Dennis Waterman
AŞK HİKAYESİ A Swedish love story	R. İsveç R. Tr.	Roy Anderson Ann Sofie Kylin
CEHENNEM BOMBOS Hell is empty	R. Ing. R. Tr.	Anthony Steele James R. Justice
ALTIN SESLİ OKSUZ The golden voiced orphan	R. İng. R. Tr.	Heinz Reincke Gerlinde Locker
SİRK SAMPİYONLARI Rings around the world	R. Tr.	Don Ameche Renkli dokümanter

EN SEÇME FİLMLELER TÜRK SINEMASININ HİZMETİNDEYİZ

adale
ve sırt
ağrılarına
karşı

OPON,
baş, diş, adale,
sinir, lumbago
ve romatizma
ağrılarını teskin
eder

OPON,
bayanların
muayyen
zamanlardaki
sancılarında
faydalıdır

OPON,
4 saat ara ile
günde 6 adet
alınabilir

OPON

Türk sinematek'i kitap köşesi

Sinematek üyelerine yeni bir kolaylık ve hizmet amacıyla bir kitap köşesi düzenlemiştir.

SİNEMATEK KİTAP KÖŞESİNDEN ÜYELERİMİZ,

- Türk ve yabancı bütün sinema yayınlarını ve öbür yayınları % **10 İNDİRİMLİ** olarak sağlayabilirler.
- YENİ SİNEMA dergisinin gerçek bir sinema bilgisi kaynağı olan iki nefis cildini 50 şer liraya alabilirler.
- YENİ SİNEMA'nın, FİLİM 70'in eski sayılarını ve İLK TÜRK SİNEMA-CISI FUAT UZKINAY incelemesini % **50 İNDİRİMLİ** olarak edinebilirler.
- İSTEDİKLERİ YERLİ VEYA YABANCI HER KİTABI adını bildirerek en kısa zamanda sağlayabilirler.

Türk sinematek'i kitap köşesi

Kapaklar / Erkal Yavi

FİLİM 71 / Türk Sinematek Derneği'nin yayın organı olarak ayda bir yayınlanır / Sahibi : Türk Sinematek Derneği adına Onat Kutlar / Yazışmaları sorumlusu : Ömer Pekmez / Bu sayıyı hazırlayan : Nezih Coş / Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir, dergiyi bağlamaz / Yönetim Yeri : Türk Sinematek Derneği, Siraselviler Caddesi, No. 65, Beyoğlu, İstanbul / Tel: 49 87 43 / P.K. 307 Beyoğlu / Dizgi ve Baskı : Lâtin Matbaası / Baskı tarihi : 20/8/1971

Filim

polanski skolimowski Godard richardson
 polanski skolimowski Godard richardson

hawks kazan anderson cassavetes ma'le
 hawks kazan anderson cassavetes ma'le

wajda hitchcock huston rossellini fellini
 wajda hitchcock huston rossellini fellini

kurosawa losey welles kubrick reed ray
 kurosawa losey welles kubrick reed ray

de sica ford visconti wyler renoir trnka
 de sica ford visconti wyler renoir trnka

innocent! ~~seba~~! ~~son~~! ~~ras~~! resnais
 innocent! ~~seba~~! ~~son~~! ~~ras~~! resnais

antonioni! ~~sin~~! ~~er~~! ~~na~~! ~~sm~~! bergman
 antonioni! ~~sin~~! ~~er~~! ~~na~~! ~~sm~~! bergman

varatan

30

wonnetmer